

Jaroslav Pánek obdržel 17. 2. 2014 Palackého medaili. Laudatio

Nemělo by smysl pokoušet se o extensivně deskriptivní představení vědecké osobnosti Jaroslava Pánka. Jeho bibliografie čítá dnes se vším všudy na dva tisíce záznamů.¹ Pokusím se proto vyzvednout jen jeden – ovšem podle mého mínění klíčový – rys tohoto českého dějepisce. Zde, na půdě Presidia AV ČR znáte Jaroslava Pánka pravděpodobně především jako činorodého místopředsedu AV pro III. vědní oblast (2005-2013), případně si na něj vzpomínáte v jeho předchozí funkci jako na úspěšného ředitele Historického ústavu AV (1998-2005). Je to přirozené: každý člověk je ve svém širším prostředí vnímán především v roli, ve které v něm dlouhodobě vystupuje. Já, protože Jaroslava Pánka znám už po dlouhá desetiletí, se tu však pokusím zpřítomnit i jiné jeho role a aktivity – o nic méně významné než jeho zásluhy v postavení významného manažera akademické historiografie a obecněji humanitních věd.

Začnu významnou funkcí na jiném klíčovém pracovišti české vědy: ve druhé polovině 90. let byl prof. Jaroslav Pánek v týmu Karla Malého prorektorem University Karlovy pro zahraniční styky a během několika let zreorganizoval a v rozsáhlém koncepčním rámci vybudoval síť zahraničních styků UK, která obepjala celý svět a především nebyla pouze formální, nýbrž cíleně funkční. Rektor, prof. Karel Malý hovořil a dodnes hovoří o Pánkovi vždy jako o akademickém diplomatu par excellence. Je zajímavé, že na něj po léta vděčně vzpomínaly ale i pracovnice zahraničního odboru rektorátu: Pánek je sice zavaloval prací, ale dal jejich úsilí smysl a význam. Nešlo již jen o rituální formality meziinstitucionálních vztahů, ale o něco opravdu důležitého pro celou universitu, pro její učitele, studenty, pro její budoucnost. Mohu tento Pánkův talent plně potvrdit jako membrum universitní obce, jako člen českého národního komitétu historického v době, kdy jej vedl Jaroslav Pánek a kdy otevíral české historiografii jedny zahraniční dveře za druhými a ovšem také jako člen Sdružení historiků ČR, které Pánek coby předseda modernizoval a orientoval na intenzivní spolupráci se zahraničními bohemisty a se zahraničními profesními organizacemi naší vědy. Doprovodil toto úsilí – autorsky, editorsky i organizačně - celou řadou zásadních publikací bibliografického, biografického a encyklopedického charakteru,² které propojují českou a evropskou nebo světovou historiografii, vzájemně kontextualizují české a evropské dějiny.³

---

¹ Srovnej: Eva Procházková, *Historik Jaroslav Pánek: bibliografie literárního díla*, Benešov 1998, Václava Horčáková, *Seznam publikovaných vědeckých prací Jaroslava Pánka za léta 1998-2006*, in: Jiří Mikulec – Miloslav Polívka (edd.), *Per Saecula ad tempora nostra. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka*, HÚ AV ČR, Praha 2007, s. 33-53, dále srovnej hesloin: Radek Lipovskí – Lumír Dokoupil – Aleš Zářický (ed.), *Pánek Jaroslav*, in: *Lexikon českých historiků 2010*, s. 393-396.

² Jaroslav Pánek – Petr Vorel (eds.), *Lexikon současných českých historiků / The Lexicon of Contemporary Czech Historians*, Praha 1999, Jaroslav Pánek (ed.), *Czech Historiography in the 1990s*, Prague 2001, Jaroslav Pánek – Svatava Raková – Václava Horčáková, *Scholars of Bohemian, Czech and Czechoslovak History Studies*, 3 vols., Prague 2005.

³ Jaroslav Pánek et alii: *České dějiny v současné zahraniční historiografii*, Pardubice – Praha – Ústí nad Labem 2008, Jaroslav Pánek (ed.), *Akademická encyklopedie českých dějin. Vol. 1-3 (A – Č)*. Praha 2009-2012.

Ve zpětném pohledu se toto internacionální těžiště Pánkova působení zdá být přirozeným a snad jakoby jedině možným. Zdání však klame. Jaroslav Pánek vstoupil po absolvování filosofické fakulty UK do odborného života jako okresní archivář v Benešově. To nebyla počátkem 70. let právě inspirativní posice. Pánek na ní sice v nelehkých podmínkách odvedl množství praktické a organizační práce a také pro sebe objevil zatím jen minimálně probádaný okruh pramenů k hrdelnímu soudnictví raně novověkých středočeských měst. Se skutečně soustavným výzkumem však mohl začít až poté, co se Josefu Janáčkovi podařilo zajistit jeho přechod do ÚČSD tehdejší ČSAV.

Jaroslav Pánek tu začal zkoumat problematiku českého předbělohorského stavovství.⁴ A činil tak důsledně ve srovnání s říšskou, především však s polskou situací oné doby. Již tehdy začal také zpracovávat biografii dvou čelných reprezentantů nejvyšší vrstvy české aristokracie, bratří Viléma a Petra Voka z Rožmberku.⁵ První vydání jeho klíčové monografie o těchto především politických, ale v řadě ohledů i hospodářských a kulturních velikánech předbělohorské doby vyšlo již v roce 1989.⁶ Propracovávání této dvojbiografie, resp. samostatných, široce založených životopisů obou mužů se Pánek věnuje dodnes.⁷ Vytýčil jimi českým předbělohorským dějinám novou dimenzi, především však ukázal, že porozumět českému příběhu lze jen tehdy, když ho zasadíme do evropského kontextu, a to jak objektivně, tak s ohledem na mezinárodní rozhled, představy a zkušenosti jeho klíčových historických aktérů.⁸

Svoji vášeň pro cestování, podepřenou zcela mimořádnou jazykovou kompetencí i jedinečnou vandrovní odolností, své nadšení pro památky blízkých i dálných, exotických zemí, zájem o historické archivy a knihovny s doklady minulosti české i středoevropské historie Pánek cíleně rozvíjel v kontextu s výzkumem zkoumaných témat. Jeho monografie o výpravě české šlechty do Itálie v letech 1551-1552,⁹ která prvně vyšla v roce 1987, otevírala dnes velmi živý směr výzkumů, věnovaných raně novověkým dějinám cestování, studijních cest a zahraniční kulturní zkušenosti. A tuto linii nalezneme důsledně uplatněnu i v dalších Pánkových pracích.

---

⁴ Jaroslav Pánek, *Stavovská opozice a její zápas s Habsburky 1547-1577*, Praha 1982. Svým způsobem do tohoto kontextu patří i výsledek velkého projektu: Karel Malý – Jaroslav Pánek (eds.), *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500-1619)*, Praha 2001

⁵ Základem se mu stala edice klasického Březanova pramene: Jaroslav Pánek (ed.) *Životy posledních Rožmberků*, 2 sv., Praha 1985.

⁶ Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberkové. Velmoži české renesance*, Praha 1989.

⁷ Jaroslav Pánek, *Poslední Rožmberk. Životní příběh Petra Voka*, Praha 1996; druhé vydání Praha 2010, též, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 1998, druhé vydání Praha 2011.

⁸ Tento aspekt Pánkova vnímání velkých témat českých dějin lze dobře sledovat na mezinárodně velmi úspěšné a překládané práci: Jaroslav Pánek, *Jan Amos Komenský – Comenius*, Praha 1990, obdobně: Vilém Herold – Jaroslav Pánek (eds.), *Baroko v Itálii – baroko v Čechách. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem*, Praha 2003, ale přichází i v drobnější knížce: Jaroslav Pánek (ed.), *Jan Zajíc z Házmburka: Sarmacia aneb Zpověď českého aristokrata*, Praha 2007.

⁹ Jaroslav Pánek, *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551-1552*, Praha 1987; druhé vydání České Budějovice 2003.

Obecněji se dá říci, že Jaroslav Pánek je v síti evropských historiků mezinárodně nejlépe zakotveným a známým českým historikem. Publikuje desítky a dnes již vlastně stovky studií v mnoha jazycích v řadě zemí celé Evropy i v USA.¹⁰ Není činný jen na poli raně novověkých dějin,¹¹ ale – jak nejnověji svědčí tlustý svazek jeho textů o současných dějepiscích a interview s nimi – zpřítomňuje českému dějepisu i současnou tvář našeho oboru.¹² Svoji prací v mezinárodních grémiích a podílnictvím na světových kongresech pak cíleně přispívá k internacionalizaci české historické vědy. Ta dodnes není, bohužel, v našem oboru samozřejmostí. Vím to dobře jako Pánkuv spolueditor Českého časopisu historického. Běžná ale dosud není ani skutečnost, že Pánkovy knihy vycházejí v překladech do cizích jazyků a nacházejí v zahraničí zasloužený ohlas. Obvyklé pak není ani to, že Jaroslav Pánek neomezuje tuto mezinárodní historiografickou ofensivu na svoji osobu, případně na své žáky, ale – nejnověji jako ředitel Českého historického ústavu v Římě, jako šéfredaktor jeho italsky vycházejícího *Bolletino* a jako člen redakce česko-amerického časopisu *Comenius* – cíleně pracuje jako promotor vši české dějepisické obce a jejích výkonů pro zahraničí. Jsem rád, že AV ČR umí tyto jeho kvality ocenit.

Jiří Pešek

---

¹⁰ Jen pro ilustraci: Jaroslav Pánek – Stanley B. Winters – Zdenka Winters, „*My Life was Determined by History*“. An Interview with Jaroslav Pánek, Minneapolis, University of Minnesota – College of Liberal Arts – Center for Austrian Studies 2002.

¹¹ Srovnej syntézu: Jaroslav Pánek, Oldřich Tůma a kolektiv, *Dějiny českých zemí*, Praha 2008.

¹² Jaroslav Pánek, *Historici mezi domovem a světem: studie – články – rozhovory*, Pardubice 2013.